

De la redacție
(Pentru foaia aceasta)
(Fragmente)

Lucru mai nou totdeodată și mai scump, mai neprețuit, mai neșters din inimile și mințile noastre, mai vrednic de nemurire nu sînt în stare a arăta vrednicilor mei cetitori, decît înștiințarea despre însuși foaia aceasta a noastră politică, pentru care în zilele aceste ne veni slobozenie deplin de la înaltul tron ca să o putem da de aci înainte nempiedecați la o nație care prin întîrzierea în cultura duhului putem să zicem cum că ridică mila iubitorilor de omenire din veacul nostru. Suflete al meu! gătește-te a-ți vărsa toate simțimintele cele mulțămitoare înaintea preabunului nostru suveran și părinte Ferdinand I-lea. Oh, dar ele mă năpădesc prea multe deodată și tocma prin aceasta îmi precurmă cuvîntarea și îmi nădușă graiul.

Cinstiți cetitori, iubiți români, iată o îngrijire nouă, un dar deosebit, o facere de bine neprețuită, o priveghere, o pronie părintească cu ochi ageri strălucitoare asupra-ne și la toate lipsele și trebuințele noastre! Lățirea științelor și a cunoștințelor, împărtășirea ideilor la toate clasele de oameni! strigă astăzi toate națiile, toate stăpînirile cele înțelepte și părintești: mijloacele la aceste sînt cărțile, literatura, scrierile periodice lățite și propovăduite la toți. Nouă acestea ne lipsea; iată că ni s-au dat, și ni s-au dat atunci cînd celelalte nații cu noi împreună lăcuitoare încă au ajuns să cunoască cum că singură luminarea și dezvoltarea ideilor unui popor, cum este al nostru, poate să-l puie în stare a contribui fizicește și moralicește la fericirea patriei, într-a căria sîn ne am născut și ne hrănim. Mulțămită celor care strigă astăzi cu glas puternic: deșteaptă-te și tu, române, păzește înainte împreună cu noi, priimește și cultivă în inima ta iubirea de dulcea noastră patrie. [...] Cu toții știu și pricep cum că cunoașterea unei nații pe o cale mai ușoară și mai scurtă nu este altfel cu puțință decît prin însăși lucrarea și îmbogățirea limbei și a literaturii sale. La acestea să se dea zbor nempiedecat, și noi sîntem scăpați de întunerecime. Toate alte mijloace sînt nesigure și înșălătoare. Negreșit că o limbă străină, o mastehă oricare rău ne va hrăni. Și aici ar fi locul a vorbi acum aplecat la o foaie politică în limba națională ce folosuri poate aceasta să aducă, ca cu atîta mai luminat să se cunoască facerea de bine ce o avem prin slobozenia de nou cîștigată, dar am nădejde că nici unul dintră cititorii noștri nu va fi care să nu-și închipuiască și să-și numere acele folosuri cu cea mai mare vioiciune. Ce au folosit la toate neamurile aceeași ne va folosi și nouă - oh, va mai mult! Nici de aceea nu cred să fie mulți între români care să zică: tocma novele politicești pot să citesc cu mult mai bune în limbi străine - oh, nu; căci fieștecare știe cum că acele nu sînt scrise în interesul și amăsurat trebuințelor românului. Fieștecare trage folos la oala sa: vorba românească. Un străin nu scrie în limba românească, cu atîta mai puțin în duhul românesc; un strein de-ar fi înțeleptul înțelepților, cosmopolitul cosmopolitilor, nu cunoaște scăderile noastre, nu le simte pe acele, prin urmare nici nu știe prescrie mijloacele ajutătoare [...].

De una ar fi să ne temem mai mult, cum că adecă gustul de cetit este pînă acum la noi foarte puțin. Aceasta o cunoaștem cu toții, pricina încă o știm. Școalele noastre, puține cite le avem, sînt de vină la aceea. Să ne uităm împrejur în toate părțile, și ne vom încredința cum că metodelor școalelor noastre au fost pînă acum în *praxi* împiedecător, iar nu îndemnător la o cultură mai slobodă și mai înaltă. Împovorarea memoriei cu apăsarea înțelesului și a judecății tinerilor, aceasta este caracteristica școalelor noastre. Ce mirare dară dacă tînărul sau junele, cum scapă dintr-un clas într-altul, trîntește cărțile și clasicii cei scumpi, a căror el numa spinii, iar dulceața nu o au simțit niciodată; și acela care aruncasă teologia morală în Murăș mai are soți destui într-alt înțales. Cîți sînt care petrec școalele toate, fără să știe care mai sînt alte cărți de acest feli, afară de cele prescise prin clasuri. Clasicii, care ar trebui să ne fie cea mai scumpa hrană pentru mintea și inima noastră, nu-i prețuim din destul! Dar să le lăsăm aceste că sînt cam supărăcioase. Atîta zic numai cum că, pe lîngă toate scăderile și răceața ce o aveam asupra cititului de cărți și de alte feliuri de scrieri periodice, au venit totuși timpul în care un număr mare de naționaliști simțesc cu fierbințală și știu de ce avem trebuință neapărată. O mulțime de bărbați într-alte plase - cum ca să tăcem de cîțiva episcopi cu rîvnă adevărat apostolească - dregători politicești, doftori, ostași; aceștia parte mare simțesc ce ne trebuie nevoindu-se deodată a-și căuta mijloace de ajutor. Ce e mai mult? înseși frumoasele noastre au început să sprijinească întreprinderile cele folositoare. De altă parte iară - precum de la Anul nou încoace mă încredințai - vedem unii bărbați cu cele mai grele slujbe împrejurați a nu-și pregeta a să cuprindă și cu produceri literare. Bine este, domnii mei, așa și faceți, mari pilde aveți spre acestea în bărbații veacurilor? Tucidid, Xenofon, Polibie, I. Cezar au fost generari și scriitori totdeodată. Cicero era de dimineață pînă sară cuprins în forum cu trebile republicii, și totuși, cite scrieri nemuritoare lasă la lume! Plinie era consul, Plutarh profesor. Venim mai încoace, Frideric cel Mare, craiul Vorusii, citea singur jăluirile supușilor săi, și totuși i-au rămas timp ca să scrie și cărți de mult preț. Profesorii prin Franța și Germania, cuprinși cu cele mai grele catedre, dau în lume lucruri clasice nemuritoare. Într-adevăr, se pare cum că greutățile unei dregătorii dau putere duhului omenesc, și negreșit cum că odihna prea multă și comoditatea nu este bună; ea moleșește, lîncezeste puterile minții, ca și apa stătătoare.

Sărăcia i-ar pricinui cineva de cea mai mare piedecă a sporirii noastre. Este așa, dar oare unde să află omul acela care după ce cheltuiește sume pentru trupul său să nu-și ție duhul vrednic de doi-trei galbini, care ar avea să-i jărtfească pe cărți și pe alte mijloace trebuincioase spre înmulțirea cunoștințelor și poleirea sa? [...]

Redactor: G. Bariț Editor: Ioan Gott

(*Gazeta de Transilvania*, an. I, 1838, nr. 1 din 12 martie, în *Presa literară românească, articole-program de ziare și reviste (1789-1948)*, I, ediție, note, bibliografie și indici de I. Hangiu, cu o introducere de D. Micu, EPL, București, 1968, pp. 67-69)